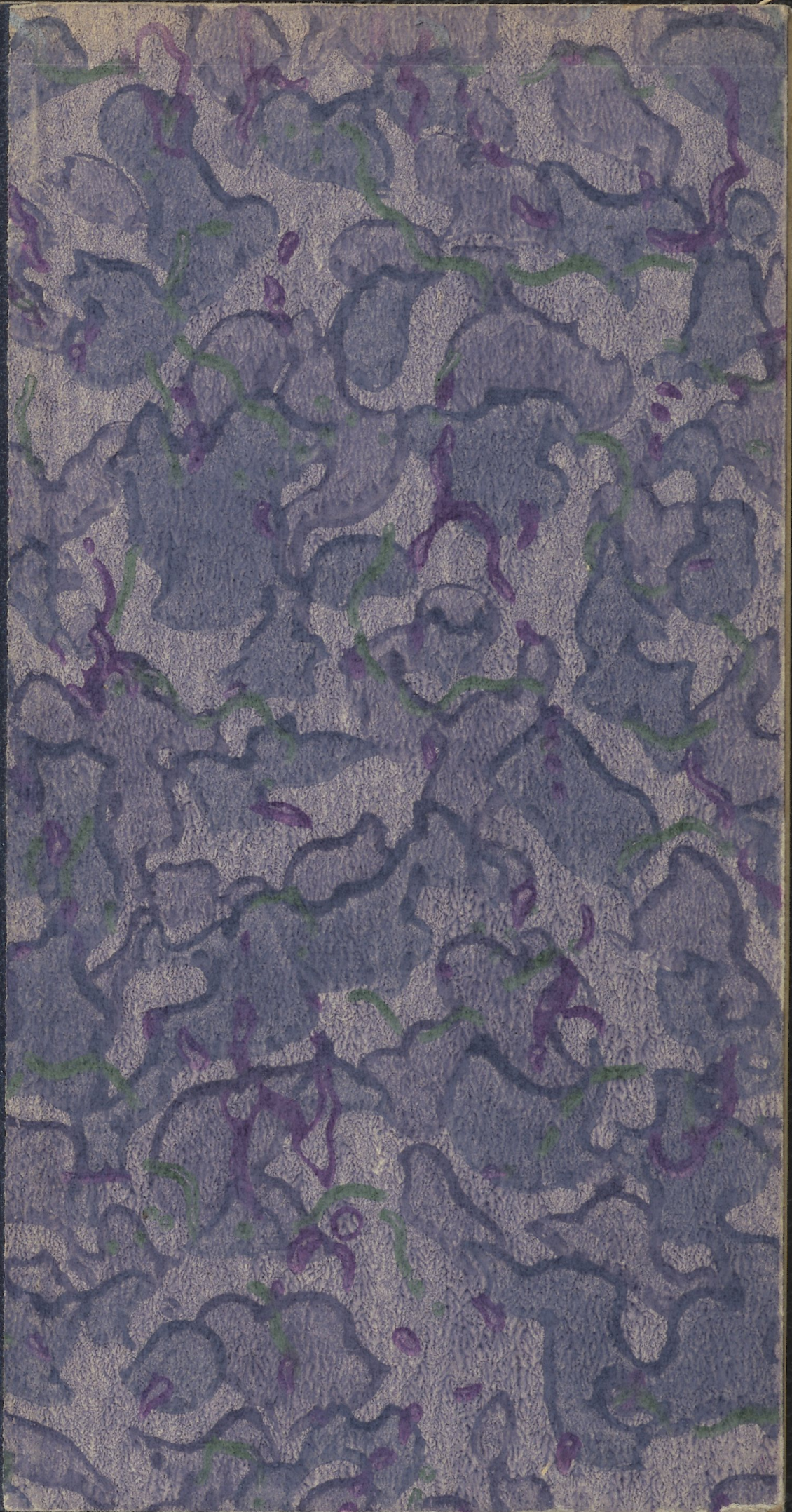
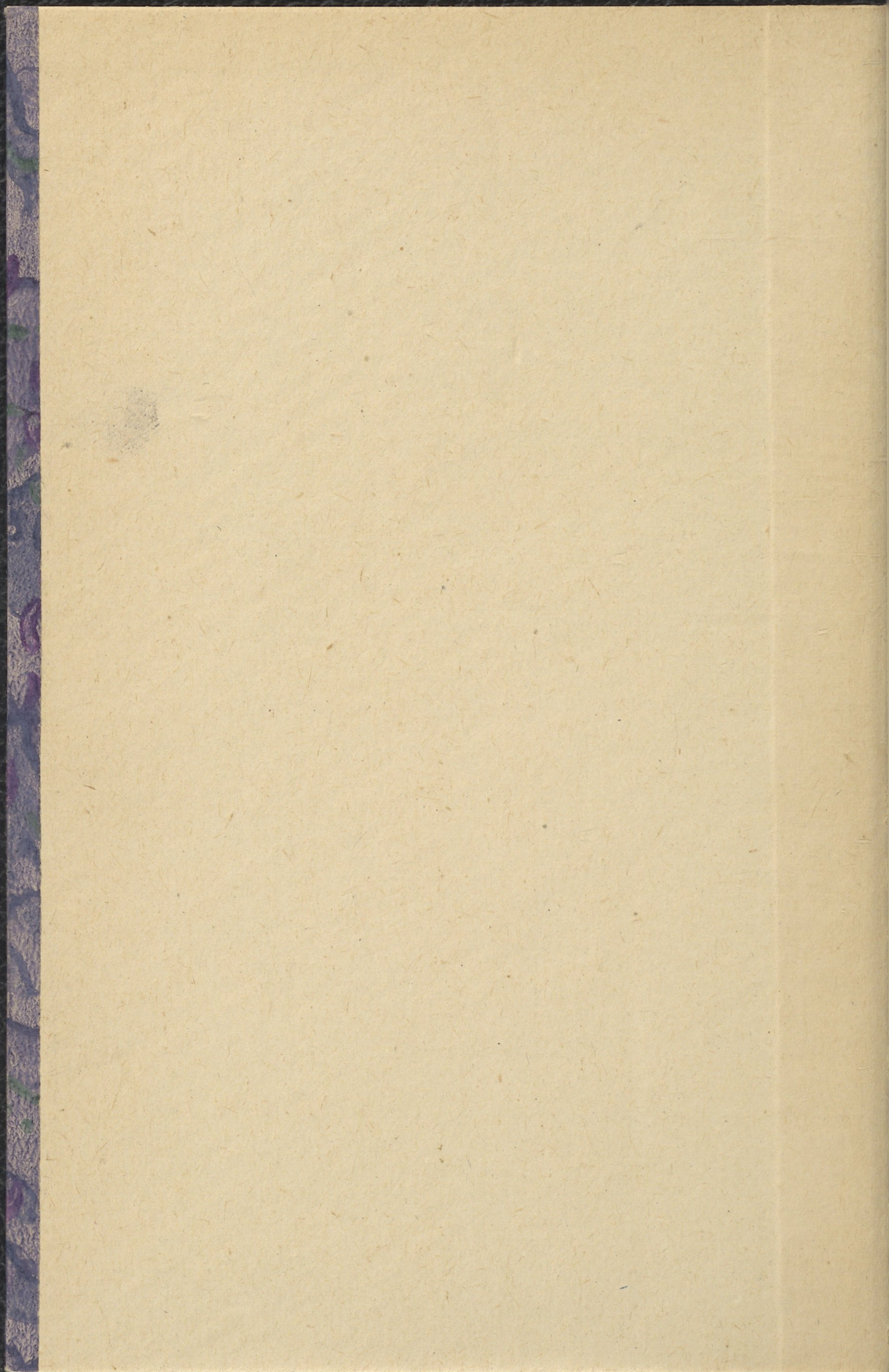
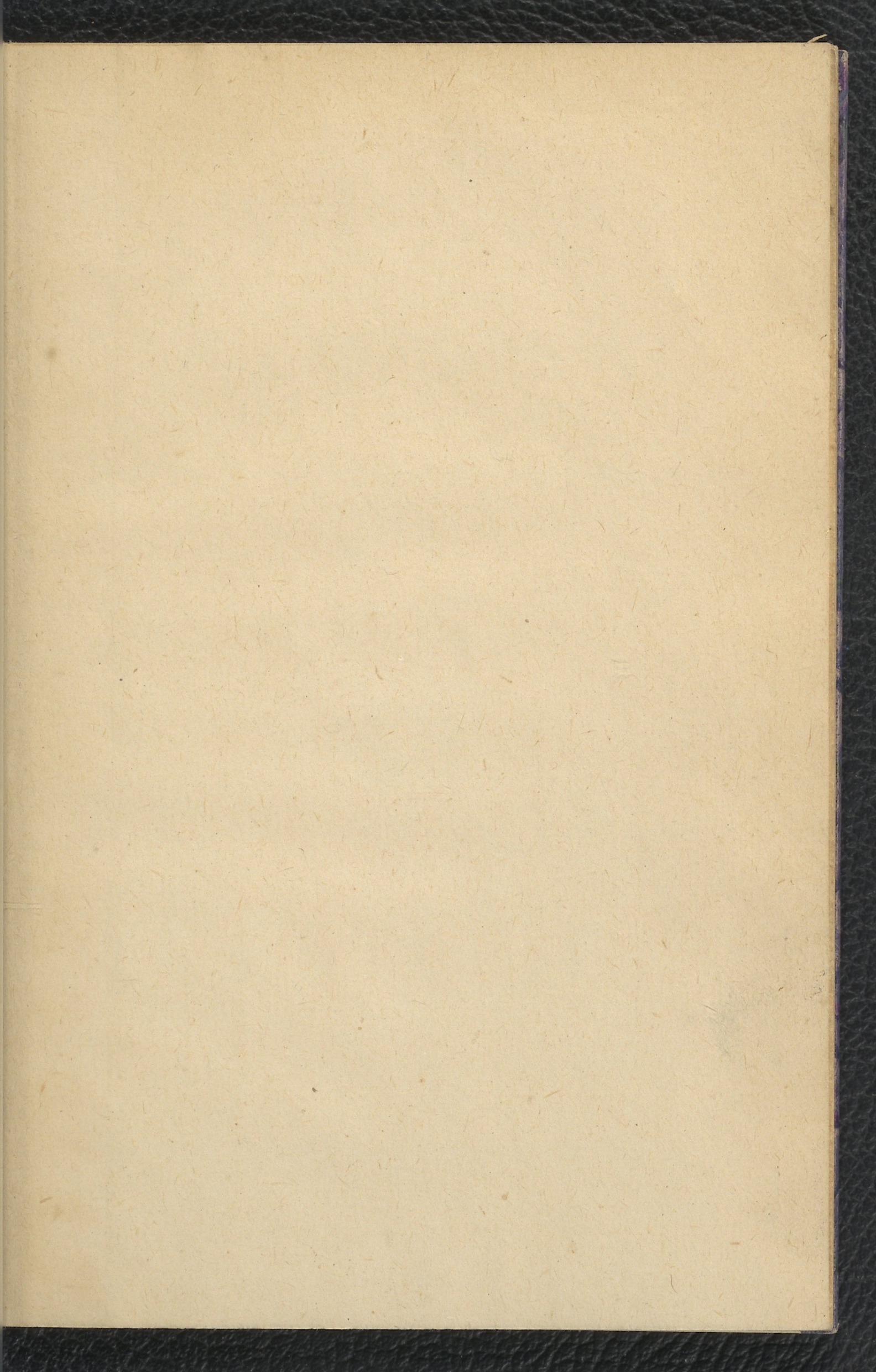
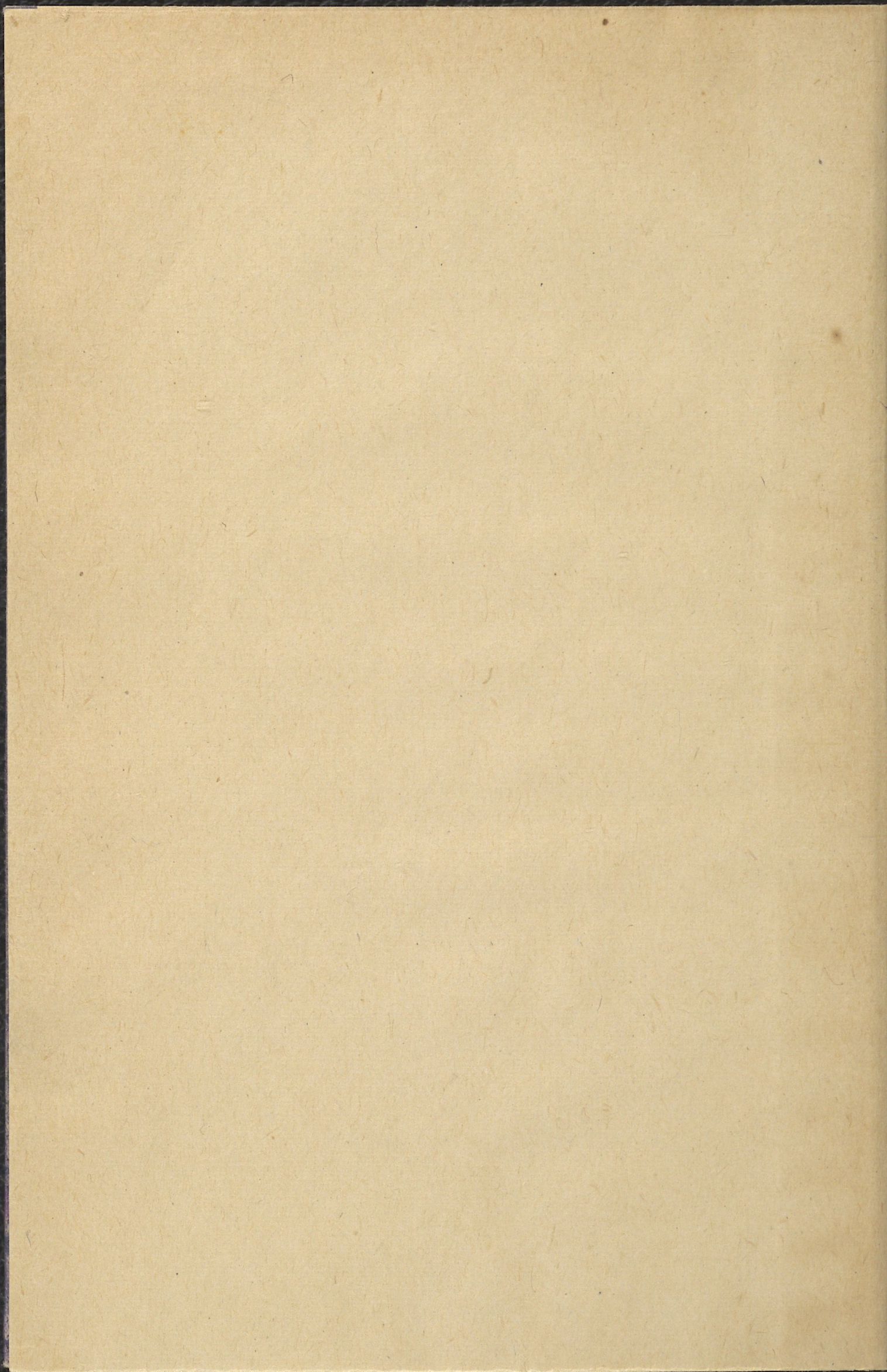


49913









Г. 49,913

Ромуальд Земкевіч.

# АДАМ ГОНОРЫ КІРКОР.

(Біографічна-бібліографічны нарыс у 25-летнюю гадаушчыну  
сьмерці).



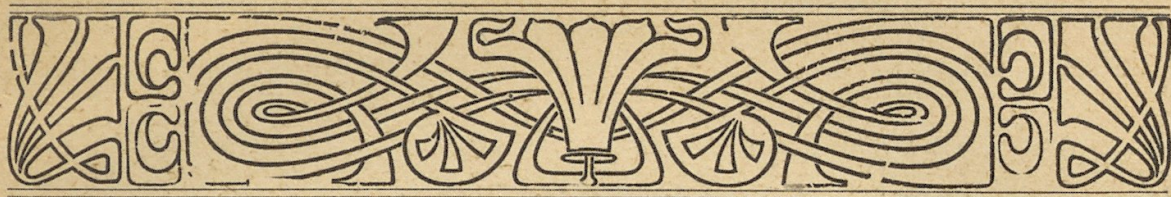
ВІЛЬНЯ.

Друкарня Марціна Кухты, Татарская, д. № 20.

1911 г.



1.49.913



## АДАМ ГОНОРЫ КІРКОР.

*(Біографічна-бібліографічны нарыс у 25-летнюю гадаўшчыну сьмерці).*

23 лістапада 1911 года прайшло 25 гадоў ад дня сьмерці вядомага археолога, гісторыка і журналіста Адама Кіркора.

Пісьменнік гэты, хаця і не пісаў па беларуску, але як беларус з роду і шчыры працаўнік для роднага краю, мае і будзе мець вялікае значэньне ў гісторыі беларускага нацыянальнага развіцьця.

Радзіўся Кіркор ў 1818 гаду ў Сьлівіне Магілёўскай губэрні. Быў ён сынам уніяцкага пароха (сьвяшчэнніка). Вучыўся Кіркор с пачатку ў доме бацькоў, пасля ў магілёўскай гімназіі і на канец ў віленскім шляхоцкім (дваранскім) інстытуце. Асеўшыся ў Вільні Кіркор займаўся літэратурнай працай, пішучы карэспандэнціі да польскіх і расейскіх газэт і выдаваючы літэратурныя зборнікі-альманахі. Першым такім зборнікам Кіркора быў альманах „*Radegast*“ (Wilno 1843), далей ў гадах 1845—1846 пад псеўдонімам (прозвішчэм) „*Jan ze Śliwina*“ выдаў Кіркор 3 томы зборніка „*Ramiętniki umysłowe*“. Першыя зборнікі Кіркора мала задаволілі грамадзянства, так,

што Кіркоў маніўся ўжо пакінуць літэратурную працу. Пасьля 1846 года пачынае Кіркоў службу



**А. Кіркоў** калі быў рэдактарам „Kur. Wil.“.

ў „казначэйстве“ але аднака літэратурнай працы не адрокся, дзеля таго, што ў свабодным часе





А Кіркор пад канец свайго жыцця.

цікавіцца археологіяй і гісторыяй роднаго краю. Пазнаёміўшыся ў Вільні з усімі найбольш выдатнымі вучонымі і гісторыкамі, як напрыклад Баліньскі, М. Гомоліньскі, М. Маліноўскі, Нарбутт, Канстанцін і Эустахы графы Тышкевічы, Кіркор шмат ў чым скарыстаў і ў канцы канцоў узмацаваўся ў кірунку сваёй працы. Ад 1846 да 1856 года Кіркор піша надта мала, калі не ўспамінаць яго рэдактарскай працы у „Памятной книжкѣ Виленской губерні“ за гады 1850—1854 ды сабранья стацей ў кніжцы „Историко-статистические очерки Виленской губерні,“ (Вільня 1853 г.).

Пасьля крымскай вайны наступілі значныя палягчэньня для друкаванага слова і вась ад 1856 года пачынаецца вялікае літэратурнае і грамадзянскае ажыўленьне ў Вільні і у цэлым нашым краю. Арганізуецца, асабліва паміж маладымі, літэратурныя гурткі палякоў, літвіноў і беларусоў. Гурткі гэтыя маюць мэту службыць справам дэмакратызму і шырэнню асьветы паміж сялянамі, каб падгатоўіць іх да будучаго вольнаго жыцьця. Першыя ластаўкі беларускія кніжкі Марцінкевіча, радастна вітае тагочасны, не вялікі беларускі гурток у Вільні Рэдакцыя газэты „Kurjer Wileń“, Сырокомля, Монюшко, Вінцук Коротыньскі і Кіркор гэта сонца, каля каторых і гуртуюцца ўсе зоркі беларускаго адраджэньня. С пачатку Ромуальд Подбэрэскі, а пасьля Кіркор становяцца загадчыкамі беларускаго літэратурнаго кружка. Кіркор пад ўплывам гэтаго беларускаго гуртка укладае і друкуе беларуско-расейскі слоўнік \*), піша стацьці: „Этнографическій взглядъ на Виленскую губ.“ \*\*) і „Объ этнографической грани-

\*) Записки Императ. Географич. Общества томъ XI и XXI.

\*\*) Этнографическій сборникъ, выпускъ III. С.-Петербургъ 1856 года.

цѣ литовской и славянской народностей въ Литвѣ“. \*)

У 1856 гаду граф Эўстахы Тышкевіч адкрывае ў Вільні музэй. Кіркор шчыра і з усіх сіл працуе ў ім, а калі пры музэю устанаўляюць Археалагічную Камісію, Кіркор пасья графа Эўстахога Тышкевіча займае найбольш выдатнае мейсцэ ў вялікай і цэннай навучнай працы гэтай Каміссіі. У гэтым часе пішэ і друкуе „Przechadzki po Wilnie“, каторыя робяць Кіркора надта популярным ў нашым грамадзянстве ды пачынае надта цэннае выдаўніцтва „TeKa Wileńska“, дзе друкуюць свае працы найлепшыя тагочасныя літэратурныя сілы. „TeKa Wileńska“ выходзіць праз 1857 і 1858 год і знаходзіць шмат падпішчыкоў і чытачоў. У 1858 гаду прыезджае ў Вільню цар Александр II. Кіркор друкуе на прывітаньне альбом „Въ память пребыванія Государя Императора Александра II-го въ Вильнѣ, 6 и 7 сентября 1858 г.“. У альбоме колькі прац памешчэно у польскай і французкай мове і стацьця Кіркора па расейску „Очеркъ исторіи города Вильны“. Апроч гэтаго ў канцы альбома памесьціў Кіркор два вершыкі адзін літоўскі М. Акелевіча, а другі беларускі «пѣсьня зъ паклонамъ адъ літоўско-русинскай мужыцкай грамады» Вінцука Коротынскаго.

У гэтым самым 1858 гаду быў вялікі ў Вільні з'езд шляхты, каторая дэкларавала цару Александру II сваю думку аб скасаваньні прыгону. Год гэты для нас важны тым, што ў Вільні адбыўся першы беларускі сход пісьменьнікоў, каторыя апрацавалі план выдаўніцтва кніжэк для беларускага народа, што меўся быць вызволеным з цяжкага прыгону.—Змяніліся часы і з гэтаго нічога

---

\*) „Вѣстникъ Россійскаго Географическаго Общества. Кніжка IV стр. 236—257 (СПБ. 1857 г.).

не выйшло. З беларускіх пісьменьнікоў былі тады ў Вільні, апроч Сырокомлі, Монюшкі, Вінцука Коротынскага, Ромуальда Подбэрэскага і Кіркора,—Вінцук Дунін-Марцінкевіч, Арцём Вэрыга-Дарэўскі і колькі маладых. Вось з гэтаго часу маем цікавы вершык Арцёма Вэрыгі-Дарэўскага, ў каторым ён, апроч другіх людзей, звертаецца і да Кіркора:

Адаська, родны Адаська!  
Як мы цешымся з Цябе!  
Душа Твая зусім наська,  
А горнеш усіх к сабе.  
Мурашачка працавіта,  
Хвала б, ат сіле Тваеі!  
Як нашы у пуню жыта,  
Кладзеш усё у Музэй.  
Будзь здароў! ніхай жэ пільна  
Так ўсе робяць свае;  
Ніхай помняць край і Вільна  
Стараньня гэты чые.

Ў 1859 гаду выдае Кіркор 2 томы зборніка „Pismo zbiorowe wileńskie“, а ў 1860 гаду прынімае на сябе рэдакцыю газэты „Kurjer Wileński“, і як сьведчыць Вінцук Коротынскі \*) паставіў яго на такую літэратурную высокасць, што газэта пачынае цікавіць ўсіх і знаходзіць адразу больш за 3.000 падпішчыкоў: рэч небывалая ў Вільні. Але з гэтым выдаўніцтвам ідуць ў пары і злыдні, дзеля таго, што на Кіркора пачынаюць нападаць людзі, каторым была не да спадабы яго праца ў расейскіх выдаўніцтвах. Найбольш прышлося выцярпець Кіркору за выдаўніцтва „Альбома“. Першы напаў на Кіркора эмігрант Юльян Клячко ў брашуры „Odstepcy“ (Парыж 1860), другім быў Ромуальд Подбэрэскі, каторы крытыкуе востра кірунак газэты „Kurjer

\*) „Gazeta Warszawska 1886 № 265.

Wileński“ \*); трыці праціўнік Кіркора вядомы польскі паэт Корнель Уейскі найгорш зашкодзіў Кіркору сваей стацьцёй „O Albumie wileńskim“\*\*), надрукаванай пасья ў аддзельнай кніжцы (Listy z pod Lwowa. Lipsk 1861). Ў 1864 гаду Кіркор едзе ў Пецербург і разам з Юматовым выдае „Новое Время“. Ў 1871 гаду Кіркор перэезджае да Кракова і тамака жыве аж да сьмерці сваей ў дню 23 лістапада 1886 г. Ў 1872 г. Кіркор напісаў вельмі цікавую стацьцю: „Этнографічныя очеркі Сувалкской губ.“ (Памятная книжка Сувалкской губерні на 1873 годъ), дзе ёсць і песьні сувальскіх беларусоў. Ў 1874 гаду друкуе Кіркор ў Кракове кніжку „O literaturze robótymczuch narodów słowiańskich“. Кніжка гэта мае для нас вялікае значэньне: у ей шмат ёсць цікавых рэчы аб беларускай літэратуры і з яе даведаліся мы аб ўсіх беларускіх творах Арцёма Вэрыгі-Дарэўскаго, каторыя дагэтуль ешчэ не надрукаваныя бадзяюцца недзе у людзей. Ў гэтым самым гаду памешчае ешчэ Кіркор у варшаўскім мясячніку „Niwa“ цікавую стацьцю: „Pierwotna Słowiańszczyzna“, дзе пішэ і аб Беларусі \*\*\*). Пасья 1874 года Кіркор пішэ мала, працуе больш як археолог у Галічыне. Толькі у 1882 гаду друкуе Кіркор сваю старую працу аб Літве і Беларусі, каторая і ўходзіць ў ІІІ том выдаўніцтва „Живописная Россія“. Гэта найбольшая і найцэннейшая з прац Кіркора. Апошняя праца Кіркора была кніжка „Bazylika Litewska“ (Kraków 1886). Як журналіст і палітык Кіркор шмат выцярпеў ад палякоў і расейцоў, каторыя і дагэтуль не здабыліся на праўдзівую ацэну яго

---

\*) „Dziennik Literacki.“ Lwów 1860 № 33.

\*\*) „Dziennik Literacki“. Lwów. 1860 № 34.

\*\*\*) „Niwa“. Warszawa 1874 стр. 19, 140, 252—253, 254, 357—361, 412—417.

працы для краю; як шчыры і незмардаваны працоўнік, тутэйшы карыстны археолог, гісторык і этнограф Кіркор астанецца незабытым у гісторыі нацыянальнага адраджэння так беларусоў як і літвіноў.

Хаця Кіркор пасля вядомай забароны друку беларускіх кніжэк страціў надзею на утрыманьне нацыянальнай беларускай асобеннасці, пішучы: „Беларус не пабачыць больш працы сваей ў друку. Голасу роднай мовы не пачуе ён ў касьцёле. Беларус памерці павінна“ \*), Беларусь не памёрла і беларусы заўсёды памянуць яго „не злым, ціхім словам“, як шчыраго і добраго сына Беларусі, каторай ён служыў чым мог і як мог.

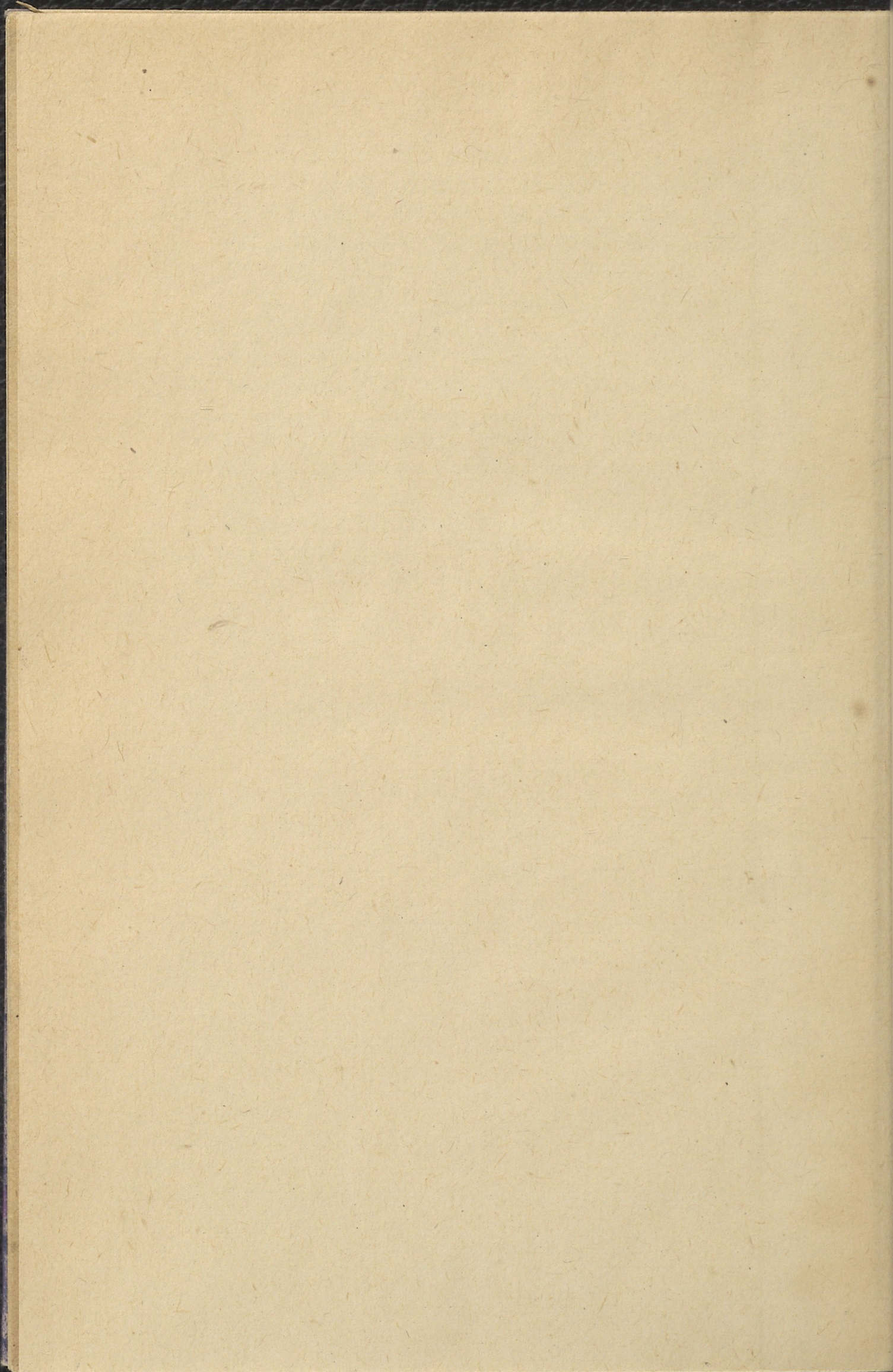
Ромуальд Земкевіч.



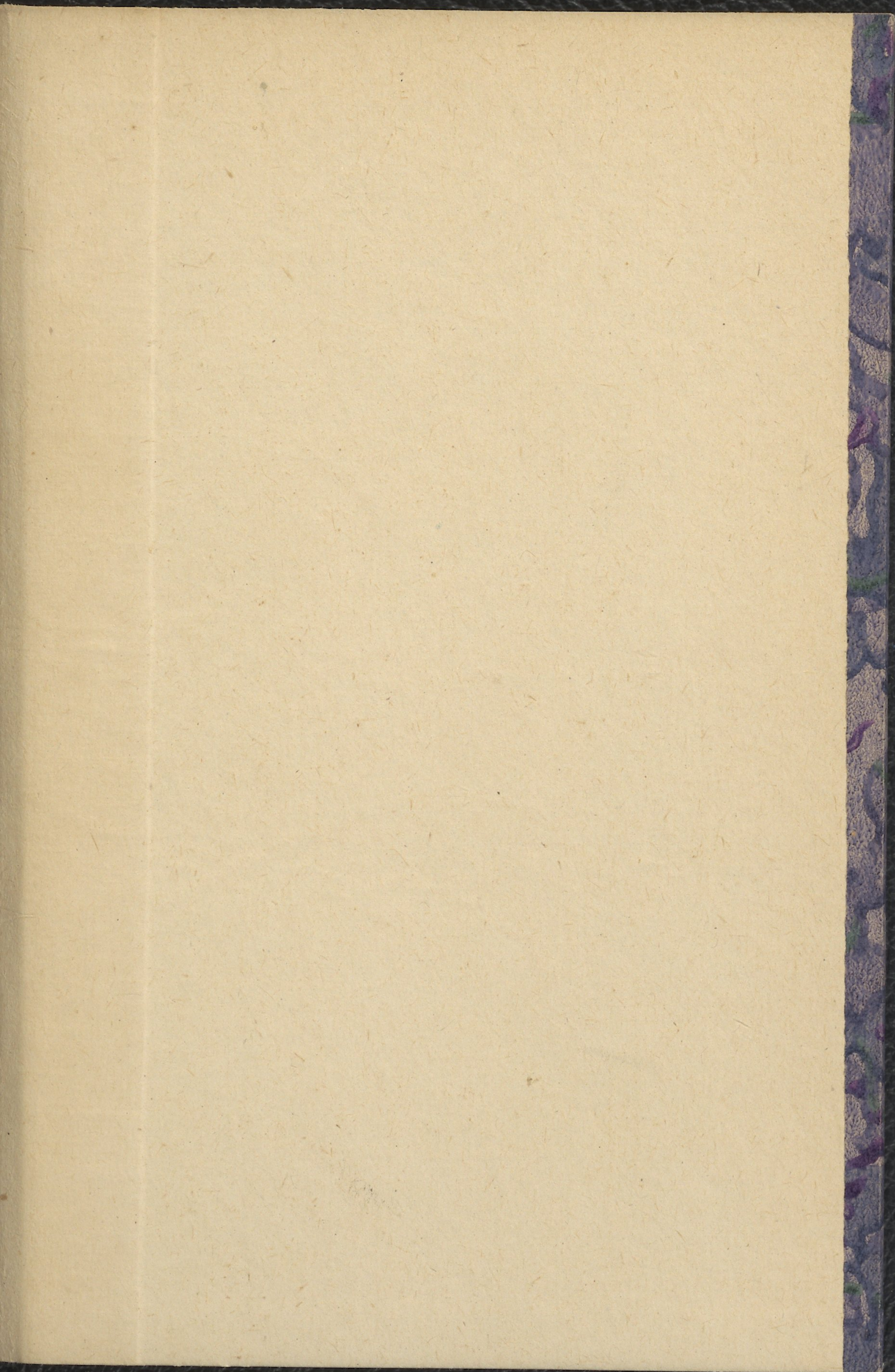
---

\*) O literaturze pobratymczych narodów słowiańskich. Kraków 1874. стр. 55.











49913

